

Gerrit Verhoeven, *De derde stad van Holland. Geschiedenis van Delft tot 1795*. (Zwolle: WBooks, 2015). 480 p. ISBN 9789462580930.

DOI: 10.18352/tseg.1035

Kleine stad, kolossaal Titanenwerk

Hoe schrijf je in hemelsnaam zo'n dik boek over een relatief kleine Hollandse stad, bedacht ik me met milde tegenzin, toen ik op een zoele lenteavond de vuistdikke *Geschiedenis van Delft* van mijn Nederlandse naamgenoot opensloeg. Eigenlijk daagde het me al toen ik de eerste paragrafen over het onooglijk begin las waarin het Middeleeuwse Delft zich moeizaam aan het Hollandse laagveen ontworstelde. Met passie – ontzettend veel passie – en met een tomeloze acribie. Gerrit Verhoeven heeft met zijn boek een heus titanenwerk verricht, waarin de vroege geschiedenis van Delft – van de Romeinse tijd tot aan de vooravond van de Franse Revolutie – van naaldje tot draadje wordt uitgespeld. Dat levert niet alleen een uiterst leesbare *status quaestionis* op over politieke en institutionele geschiedenis; Verhoeven laat ook proeven van economische ontwikkelingen met klassiekers zoals Delfts bier en blauw. Tegelijk heeft hij oog voor minder succesvolle takken zoals textiel. Knap is ook dat de traditionele pracht en praal van de Gouden Eeuw van een donkere keerzijde wordt voorzien in de hoofdstukken over armenzorg, verpaupering, rampen en epidemieën. Verhoeven doet heel wat moeite om ook het wel en wee van het 'kopergeld' van de Gouden Eeuw in beeld te brengen. Daarnaast wordt het religieuze leven haarfijn in kaart gebracht. Naar mijn smaak komt cultuur er ietwat bekaaid af in dat ruime pallet aan onderwerpen, al schetst Verhoeven bijvoorbeeld wel de contouren van de meesters uit de Delftse school. Dat de *Geschiedenis van Delft* vooral een eenmanszaak is, wreekt zich natuurlijk ook enigermate. Wellicht had een andere aanpak – waarbij specialisten allerhande zich over hun eigen favoriete tijdvak en thema buigen (zoals in de *Geschiedenis van Amsterdam of Antwerpen: biografie van een stad*) nog meer vuurwerk kunnen opleveren, maar Verhoeven toont zich in elk geval van een indrukwekkend aantal markten thuis.

Dergelijke overvloed – evenals de wat makke chronologische opbouw – had bij een andere, minder begaafde schrijver al snel tot verving kunnen leiden, maar Verhoeven weet zijn lezer bij de les te houden door voortdurend in en uit te zoomen. Enerzijds doorrijgt hij zijn betoog met tal van nieuwe vondsten uit archieven, kronieken, boedelbeschrijvingen en kranten, delft hij archeologische vondsten en andere materiële bronnen op, verzamelt hij duizend-en-één andere *trouvailles*; anderzijds toetst hij de lokale geschiedenis ook stevast af aan bredere ontwikkelingen in andere Hollandse steden. Een illustratief voorbeeld is het beruchte sodomieschandaal dat in de jaren dertig van de achttiende eeuw in Utrecht

losbarstte. Met een Delftse oud-schepen en schout op de beklagdenbank kreeg dat proces ook een lokaal staartje. Dergelijke verhalen zorgen natuurlijk voor de spreekwoordelijke krenten in de pap.

Tenslotte is het boek ook nog eens met heel veel zorg van passende illustraties voorzien. Lezers worden niet alleen onthaald op een indrukwekkende set kaarten en grafieken die de groei en bloei – maar ook de latere neergang – van Delft illustreren, maar krijgen ook een keur van schilderijen, prenten, penningen en andere kunstvoorwerpen uit lokale en internationale collecties voorgeschoteld. Ontzettend leuk is bijvoorbeeld de gebedsnoot van Evert Jansz van Bleyswijck; een houten kleinood van nauwelijks enkele centimeters groot, waarin een lokale houtsnijder een levendige Kruisdraging en Calvarieberg heeft gewrocht. Bleyswijck kon de buxushouten noot in een roodfluwelen zakje bij zich dragen en bij elke acute opstoot van devotie openklappen. Dat is een mooie illustratie van het dagelijks geloof in het zestiende-eeuws Delft, dat ook omstandig uit de doeken wordt gedaan in de bijhorende tekst. Die ideale symbiose tussen woord en beeld werkt erg meeslepend. Kortom, naar mijn aanvoelen heeft de *Geschiedenis van Delft* van Gerrit Verhoeven niet alleen alles in huis om hét lokale naslagwerk te worden over de *Derde stad van Holland*, maar is het ook gewoon lekker om lezen.

Gerrit Verhoeven, Universiteit Antwerpen